

POSTANOWIENIE

14 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

Prezes SN Joanna Misztal-Konecka

na posiedzeniu niejawnym 14 lutego 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa syndyka Banku spółki akcyjnej w W.
przeciwko R.M., P.M., T.M. i W.M.
o zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z 8 kwietnia 2022 r., I ACa 896/20,

- 1. odrzuca skargę kasacyjną w zakresie odnoszącym się do punktu 1 zaskarżonego wyroku;**
- 2. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w pozostałym zakresie;**
- 3. zasądza od syndyka masy upadłości Bank spółki akcyjnej w W. na rzecz R.M., P.M., T.M. i W.M. kwoty po 1350 zł (tysiąc trzysta pięćdziesiąt złotych) zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

1. Wyrokiem z 8 kwietnia 2022 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach zmienił na skutek apelacji Banku spółki akcyjnej w W. wyrok Sądu Okręgowego w Katowicach z 14 października 2020 r. w ten sposób, że zasądzoną w nim od R.M., P.M., T.M. i W.M. kwotę 106 384,48 zł podwyższył do kwoty 111 894,16 zł (pkt 1), oddalił

apelację w pozostałej części (pkt 2) oraz orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt 3).

2. Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wywiodła strona powodowa, zaskarżając go w całości. Wskazała na naruszenie art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z § 3 ust. 12 zawartej między stronami umowy pożyczki, § 4 ust. 5 umowy pożyczki w zw. z postanowieniami oświadczenia o ryzyku walutowym i ryzyku stopy procentowej do umowy pożyczki z 6 lipca 2010 r. oraz w zw. z art. 385¹ § 1 k.c.; art. 385¹ § 1 i 2 w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z § 3 ust. 12 umowy pożyczki, § 4 ust. 5 umowy pożyczki w zw. z postanowieniami oświadczenia o ryzyku walutowym i ryzyku stopy procentowej do umowy pożyczki z 6 lipca 2010 r.; art. 58 § 1 k.c. i art. 385¹ § 1 k.c.; art. 358 § 2 k.c.; art. 58 § 1 w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c.; art. 498 § 1 i 2 k.c.

3. Skarżąca wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, powołując się na przesłankę określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.

Wskazała na istnienie potrzeby wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, czyli art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zakresie w jakim pozwalają na rekonstrukcję woli stron umowy w sytuacji usunięcia z umowy indeksowanej do waluty obcej klauzul odesłania do bankowych tabel kursowych, w sposób, który tą rekonstrukcją będzie respektował wolę obu stron umowy co do istotnych postanowień umowy pożyczki oraz uwzględniał charakter, ogólną systematykę i całokształt postanowień umowy z uwzględnieniem interesu konsumenta i dobrych obyczajów, a także przepisy prawa wspólnotowego, czyli Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1011 z dnia 8 czerwca 2016 r. w sprawie indeksów stosowanych jako wskaźniki referencyjne w instrumentach finansowych i umowach finansowych lub do pomiaru wyników funduszy inwestycyjnych i zmieniające dyrektywy 2008/48/WE i 2014/17/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 596/2014 (dalej: „rozporządzenie 2016/1011”), które podkreśla konieczność stosowania stóp procentowych zgodnych z przypisaną walutą, poprzez sięgnięcie do przepisu prawa o charakterze dyspozytywnym tj. art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu nadanym nowelizacją z 23 października 2008 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

4. W pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę, że skarga kasacyjna skierowana została przeciwko całości wyroku Sądu Apelacyjnego, tak w zakresie częściowego oddalenia apelacji pozwanego Banku (pkt 2), jak i w odniesieniu do częściowego uwzględnienia apelacji (pkt 1).

Na gruncie postępowania cywilnego utrwalone jest stanowisko, że środek zaskarżenia może skutecznie wnieść jedynie ta strona, która posiada interes prawny w zaskarżeniu orzeczenia sądu niższej instancji. W uchwale z 15 maja 2014 r., III CZP 88/13 (OSNC 2014, nr 11, poz. 108), której nadano moc zasady prawnej, Sąd Najwyższy przesądził, że pokrzywdzenie orzeczeniem (*gravamen*) jest przesłanką dopuszczalności środka zaskarżenia, chyba że interes publiczny wymaga merytorycznego rozpoznania tego środka. Sąd Najwyższy przyjął, że ogólne założenie obiektywnej potrzeby uzyskania ochrony prawnej, które racjonalizuje możliwość korzystania ze środków zaskarżenia, nie naruszając ich istoty, uzasadnia uznanie interesu prawnego w zaskarżeniu za przesłankę dopuszczalności środków zaskarżenia. Jej istnienie wynika z zasad i regulacji znajdujących odzwierciedlenie w Kodeksie postępowania cywilnego. Interes ten występuje w razie pokrzywdzenia (*gravaminis*) i polega na niekorzystnej dla strony różnicy między zgłoszonym przez nią żądaniem a treścią rozstrzygnięcia (tak też postanowienia SN: z 19 listopada 2014 r., II CSK 44/14; z 28 stycznia 2015 r., I CZ 122/14; z 25 lutego 2015 r., II CSK 447/14, i z 16 lipca 2021 r., I CSK 170/21). W konsekwencji trzeba uznać, że ocena istnienia pokrzywdzenia, stanowiącego warunek dopuszczalności zaskarżenia, poprzedza badanie zasadności środka zaskarżenia.

Pokrzywdzenie orzeczeniem (*gravamen*) istnieje wtedy, gdy zaskarżone orzeczenie jest obiektywnie w sensie prawnym niekorzystne dla skarżącego, ponieważ z punktu widzenia jego skutków związanych z prawomocnością materialną skarżący nie uzyskał ochrony prawnej, którą zamierzał osiągnąć przez procesowo odpowiednie zachowanie w postępowaniu poprzedzającym wydanie orzeczenia (postanowienie SN z 16 lipca 2021 r., I CSK 170/21).

Strona powodowa złożyła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego również w części, w której - na skutek częściowego uwzględnienia apelacji -

powództwo zostało częściowo uwzględnione. To rozstrzygnięcie jest w sposób oczywisty korzystne dla powoda. Jednocześnie skarżący w żaden sposób nie wyjaśnił w czym upatruje niekorzystnego dla siebie wydzwieku wyroku w tej części, stąd też jego skarga kasacyjna w tej części podlega odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 3 k.p.c.

5. W zakresie, w jakim skarga kasacyjna nie podlega odrzuceniu, Sąd Najwyższy wskazuje, że skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej. Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., nie służy zaś merytorycznej ocenie skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

6. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Nakładając na skarżących obowiązek wskazania i uzasadnienia oznaczonej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ustawodawca zmierzał do zagwarantowania, że skarga kasacyjna, nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń, będzie pełnić przypisane jej funkcje publicznoprawne. Ograniczenie przesłanek do czterech ma więc zapewnić, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne, a skarga kasacyjna nie stanie się

instrumentem wykorzystywanym w każdej sprawie. Tak więc, nie w każdej sprawie, nawet w takiej, w której rozstrzygnięcie oparte jest na błędnej subsumpcji czy wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania, w przeciwnym razie Sąd Najwyższy stałby się wbrew obowiązującym regulacjom sądem trzeciej instancji. Nie jest rolą Sądu Najwyższego korygowanie ewentualnych błędów w zakresie stosowania czy wykładni prawa w każdej indywidualnej sprawie.

7. Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na potrzebie wykładni przepisów prawa budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) wymaga wykazania jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, jest przedmiotem rozbieżnej wykładni w judykaturze sądowej i na czym rozbieżność ta polega, co wymaga przytoczenia orzeczeń sądów wydanych w takich samych lub istotnie zbliżonych stanach faktycznych, względnie, jaki konkretny przepis prawa, zastosowany w danej sprawie, wymaga interpretacji ze strony Sądu Najwyższego, z czego potrzeba ta wynika i z jakich powodów dotychczasowy dorobek doktryny i orzecznictwa jest w tej mierze niewystarczający. Nieodzowne jest ponadto, podobnie jak w przypadku przyczyny kasacyjnej określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., wykazanie związku między oczekiwaną od Sądu Najwyższego wykładnią prawa a wynikiem postępowania kasacyjnego (postanowienia SN: z 15 października 2002 r., II CZ 102/02; z 29 lipca 2015 r., I CSK 980/14, i z 19 czerwca 2018 r., IV CSK 56/18).

Skarżący nie sprostął powyższym wymaganiom.

Wskazana w skardze kasacyjnej kwestia wykładni art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zakresie w jakim regulacja ta pozwala na rekonstrukcję woli stron umowy w sytuacji usunięcia z umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej klauzul odesłania do bankowych tabel kursowych, była już przedmiotem licznych wypowiedzi orzecznictwa (zob. m.in. wyroki SN: z 21 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 45; z 26 maja 2022 r., II CSKP 19/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 47; z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22,

OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 48; z 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 50; z 1 czerwca 2022 r., II CSKP 364/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 51; z 30 czerwca 2022 r., II CSKP 656/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 52, i z 28 września 2022 r., II CSKP 412/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 54).

W zakresie istotnej dla rozpoznawanej sprawy problematyki Sąd Najwyższy wypowiadał się już wielokrotnie i dokonał analizy art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 co do kwalifikacji postanowień dotyczących przeliczania franków szwajcarskich na złote przy wykorzystaniu kursu jednostronnie ustalanego przez bank, jak też co do zastąpienia nieuczciwych postanowień umownych przepisami prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym. Sąd Najwyższy wyjaśnił, że konsekwencją stwierdzenia, że dane postanowienie umowne ma charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia, połączona z przewidzianą w art. 385¹ § 2 k.c. zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie (m.in. uchwały SN z 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, OSNC 2008, nr 7-8, poz. 87, i z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56; wyroki SN: z 30 maja 2014 r., III CSK 204/13; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16, i z 24 października 2018 r., II CSK 632/17). Przesądził również, że oceny, czy postanowienie umowne jest niedozwolone, dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (uchwała SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, że konsekwencją eliminacji z umowy niedozwolonych postanowień umownych – w zależności od okoliczności sprawy – może być albo dalsze związanie stron umową w pozostałym zakresie, albo bezskuteczność (nieważność) umowy, jeżeli zgodnie z przepisami prawa umowa taka po usunięciu kwestionowanych postanowień nie może dalej funkcjonować w obrocie. Sformułowane przez skarżącego kwestie są zatem osadzone w okolicznościach konkretnej sprawy i są skierowane na podważenie stanowiska sądu drugiej instancji, który w okolicznościach sprawy uznał, że usunięcie zakwestionowanych klauzul indeksacyjnych czyni zawartą umowę kredytu dotkniętą niedającym się usunąć brakiem skutkującym jej nieważnością.

Wskazać trzeba wreszcie, że w orzecznictwie TSUE wyjaśniono, że sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru klauzul indeksacyjnych powinno mieć z reguły skutek w postaci stworzenia sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku tego warunku. TSUE wykluczył, by sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach, ponieważ stałoby to w sprzeczności z celami prewencyjnymi dyrektywy 93/13, gdyż przedsiębiorcy wiedzieliby, że nawet w razie zastosowania klauzuli niedozwolonej umowa zostanie skorygowana przez sąd w sposób możliwie najpełniej odpowiadający ich woli, a jednocześnie dopuszczalny w świetle przepisów o niedozwolonych postanowieniach umownych. Trybunał podkreśla, że możliwość zastąpienia nieuczciwego postanowienia umownego przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym ma charakter wyjątkowy i jest ograniczona do przypadków, w których usunięcie nieuczciwego postanowienia umownego zobowiązywałoby sąd do unieważnienia umowy jako całości, narażając tym samym konsumenta na szczególnie szkodliwe skutki tak, że ten ostatni zostałby tym ukarany.

Podnoszone w skardze kasacyjnej wątpliwości interpretacyjne dotyczące stosowania art. 385¹ § 1 i 2 k.c. zostały więc już dostatecznie wyjaśnione w orzecznictwie, a skarżąca nie przedstawiła nowych argumentów, świadczących o istniejącej aktualnie rozbieżności w orzecznictwie i potrzebie dokonania wykładni wskazanych przepisów po raz kolejny.

Podobnie w treści skargi kasacyjnej nie została skutecznie wykazana potrzeba dokonania wykładni rozporządzenia 2016/1011. Autor skargi ograniczył się jedynie do zasygnalizowania tej problematyki, nie określił jakich konkretnie przepisów ma dotyczyć potrzeba wykładni, nie sprecyzował, z czego wynika konieczność dokonania analizy i z jakich powodów dotychczasowy dorobek doktryny i orzecznictwa jest w tej mierze niewystarczający. Nie przedstawił również w odniesieniu do poruszanych problemów możliwych rozbieżnych interpretacji prawnych oraz racji juredycznych stojących za każdą z nich. Nie można więc przyjąć, że wykazał przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.

8. Według Sądu Najwyższego, nie ma przy tym innych przyczyn uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, w szczególności nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.).

9. Z tych względów Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 1 k.p.c.). O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono zgodnie z art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 99 k.p.c. oraz w związku z § 2 pkt 7, § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

(R.N.)

(r.g.)